

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

*Sisyphi saxum sine fine voluit.
Copia escarum stomachum fatigat:
Dumque congestis dapibus laborat,
Vita funesto perit agra tabo,
Mensque fatiscit.*

PROSA EXEGESIS.

MAGNUM procul dubio intemperantis animi vitium est, inter libros helluari: & quemadmodum in comestationibus fieri solet, stultum est pro voluptate nauseam, pro alimento ventris saburrâ, pro sanitate morbos referre. Fastidientis stomachi est, multa degustare, & per plura Scriptorum genera vagari, quàm possis in succum sanguinemque convertere. Neque potest prodesse cibus, aut corpori accedere, qui statim sumptus emittitur: quod necessum est illis evenire, qui desultoriâ quadam sciendi curiositate avidius omnia quàm constantius delibant; neque ullius ingenio se familiariter applicant, sed omnia cursim & properantes transmittunt. Deinde nihil solidum esse potest, nihil stabile in diuersa studia distractis. Infinitus est librorum numerus, ait Hugo Victorinus; tu noli sequi infinita: ubi enim finis non est, nec esse quies potest. Rectè etiam Venerabilis Blosius, Lectio, inquit, incerta & erraticâ spiritum magis dissipat quàm promouet.

Quare idem sub nomine Dacryani Abbatis opportunè monet: Animum ad certam lectionem prudenter constringe, & in eâ immorari consuesce, etiamsi aliquando minùs sapiat. Virorum est, fructu potius delectari, quàm gustu; nec acerba etiam aut aceria, dummodò ad salutem conducant, aspernari.

*Intemperantia studiorum ne-
xia.*

Hugo Vi-
ctorinus
l. 5. Erudit.
didasc. c. 7.

Blosius
Paradis.
animæ, p. 1.
cap. 16.
Idem Spe-
culo Mo-
nachorum.
Certa le-
ctio in
sistendum.
fructus
quærendus.

M m m m m 2

Infanti

Martialis
lib. 7. E-
pigr. 14.

*Infanti melomela dato, fatuasque mariscas,
Nam mihi quæ nouit pungerè chia sapit,*

ait Poëta.

*Stulticia
eorum qui
volupta-
tem potius
quam fru-
ctum in
studiis
quarunt.*

Hoc tamen alterum vitium est nimisquam frequens inter librariorum istos helluones, ut omne studium suum ad voluptatem potius & oblectationem referant, quam ad veram virtutem atque sapientiam. Quo fit, ut studiosa quadam luxuria nihil in verbis præter amœnitatem & flosculos, nihil in rebus præter stultam curiositatem nugasque consectentur.

Videas quosdam ætatem rerere Græcis fabulis euoluendis, nec vllum iis pabulum esse gratius, quam si Neptunum inuenerint à Laomedonte mercede fraudatum, Castores alternâ morte vitam alteri instaurantes, Iouem tunc in cygno Leda fucum facientem, nunc in cuculo fugæ ignominiam tegentem. Tum verò quantum eruditionis se consecutos existimant, si lectisternium Cereris inuenerint, ut, excussis puluillis, obdormiscat suauius; si lauationem Matris Pessinuntiae, aquæ scilicet & cineris affrictu; si mulieres in Capitolio Iunonem inani gestificatione comentes, aut alias eius generis quisquiliæ? Quid quod nonnulli se supra ceteros sapere existimant, si disputauerint, an primus nauali prælio Duilius vicerit, primusne Curius Dentatus in triumpho duxerit elephantos, an Thebæicum epos Statius agone Capitolino commiserit, & in eo succubuerit, Athenæum locusne fuerit studiis sacer, an Palatini Apollinis templum, ceteraque eiusdem furfuris?

*Stulticia
eorum qui
verbis pa-
tius quam
rebus at-
tendunt.*

Nec in verbis minor studiorum intemperantia, dum nihil fastidiosius illis ingeniis placet, nisi quod exquisitæ Latinitatis fucos oblitum, aut eloquentiæ prestigiis est expolitum. Itaque displicet illis simplex veritatis candor:

dor: in huius temporis Philosophis ac Theologis barbariem, in Asceticis styli neglectum & abiectiōem criminantur. Quinetiam sacræ Litteræ propter incomptum dicendi genus ipsis vilescunt; &, quod de seipso quondam Romanis litteris ac Græcis fabulis immerso scribit Augustinus, indignæ videntur quas Tullianæ dignitati comparent. Nimirum ad pompam & splendorem omnia referunt, non ad morum conformationem; ad palati saporem auriumque titillationem, non ad animæ medicinam; ad fumos & umbras, non ad veritatem.

August. l. 3.
Confes. c. 5

O stulti! non hæc sunt quibus acquiescendum esse monet Ecclesiastes, sed *verba sapientum* nobis vult esse commendatissima, penitusque cordibus infixæ, quæ paulò antè vocavit *sermones rectissimos & veritate plenos*.

Solida doctrina potius querenda quam verborum sterculi.

Hoc est solidum mentis nostræ pabulum, quocumque demum condimento proponatur: hic fructus exquisitissimus, quibuscumque demum frondibus vestiatur: hic nobis curæ debet esse & cordi, de ceteris minùs laborandum. Memento, inquit Blossius, salutem animæ non in eloquentiâ, neque in venustate sermonis sitam esse. Quare Orationis ornatum inter legendum ne intempestivè requisieris, si absit; neque rursus temerè respue-
ris, si adsit: sed omnia quæ bona & utilia sunt, siue simplicibus & rudibus verbis, siue cultâ & eleganti dictione chunientur, cum gratiarum actione excipe. Qui verborum lenocinia potius quàm sententiarum fructum spectant, similes prorsus sunt iis, qui aut pro cervis papiliones venantur, aut pro pomis folia & quisquilias colligunt. Ethnici qui humilitatem Evangelicam ignorant, magnificent & admirentur eloquentiam: Christiani commendent & amplectantur vitæ sanctimoniam. Hactenus vir ille sanctus.

Blossius in Para-
phra. l. 1. c. 16.

M m m m m 3

Ad

*Sapientum
monita ad
virtutem
impellunt.*

Ad hanc vitæ sanctimoniam morumque conforma-
tionem vehementissimè nos impellunt verba sapien-
tium, seu viuâ voce prolata, siue scripto consignata.
Verba enim sapientum sicut stimuli, inquit Ecclesiastes,
& quasi clauis in altum defixi. Quibus verbis non tan-
tùm eorum vis & efficacia in permouendo, sed perti-
nax quædam in perurgendo constantia designatur.

*Sapientum
verba sunt
efficaces
stimuli.
2. Esd. 8, 9.*

Et quidem quod ad efficaciam attinet, quantos ani-
morum motus in populo Iudaico fuisse concitatos ac-
cepimus, cùm Esdrâ contribulibus suis diuinos codices
prælegente, magno suo mœrore didicerunt, quàm longè
à diuinæ legis præscripto aberrassent? quantus omnium
ardor extitit vitam suam ad hanc normam diuinitus si-
bi traditam exigendi? Quid Magnum Antonium com-
memorem? qui unicâ illâ Christi voce, & quidem è
scripto prolata, *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes,*
& da pauperibus, & veni, sequere me, ita fuit extimula-
tus, vt è vestigio rebus humanis nuntium remisit, &
in vastam solitudinem sese abdiderit.

*Athan. in
Vitâ Anto.*

*Matth. 19,
21.*

*August. l. 8
Confess.
cap. 6. 8.
& 12.*

Neque Antonium tantùm pupugit hic stimulus, sed
per eius latus etiam pectus aulici illius Theodosij Impe-
ratoris confodit: qui suspiciens generosam Antonij in-
dolem tam promptè diuinæ voci obtemperantis, oculis
in amicum coniectis, Dic quæso te, inquit, omnibus istis
laboribus nostris quò ambimus peruenire? Maior ne
esse poterit spes nostra in palatio, quàm vt amici Impe-
ratoris simus? Et quid non ibi plenum periculi? Et
quando istud erit? Amicus autem Dei, si voluero, ecce
nunc fio. Nec mora, dum reddit oculos paginis, nouæ
vitæ parturitione turgidus, mox discreuit decreuitque
meliora.

Neque hic finis efficacix diuini verbi. Dum hand
morum

morum conuersionem Augustino narrat Poritianus, ille vultu ac mente turbatus, seque ipsum & socordiam suam accusans, inuadit Alipium, & complofis manibus exclamat: Quid patimur? quid est hoc? quid audisti? Surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine? Quid multa? Et ipse librum arripit, & vnicâ Pauli sententiâ compunctus, morti moritur, & vitæ viuere incipit; abruptaque tam lentâ ac somnolentâ cunctatione, totum se Deo tradit. En stimulos.

Vultis & clauos in altum defixos? dabo sapientium voces ita penitus animis infixas, vt euelli nûquam poterint, sed pertinaci impulsu, seriaque compunctione tandem de corde, quamuis duro planeque adamantino, triumphauerint. Scio peruicacem esse pæneque insuperabilem quorundam flagitiosorum obstinationem: sed & hoc scio, plus ad expugnandum hunc rigorem posse *verba sapientium, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore vno*, id est, à Deo variis magistris ac sapientibus ad salutem mortalium communicata. Possunt quidem illi diuinis vocibus obluctari, & in spiras ac volumina se torquere, vt vim diuini verbi aut discutiant, aut eneruent,

*Sapientum
monita ce-
nacia sunt
instar cla-
uorum.*

*Ut Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Excussisse Deum;*

*Virg. lib. 6.
Æneidos.*

sed, premente ac pungente Deo, frustraneus est omnis eluctandi conatus: nam

*Tantò magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingitque premendo.*

Magnos aliquando & acres omnino stimulos ad Christi fidem veramque pietatem expertus est Saulus, siue

siue beati Stephani disputationibus conuictus, siue beati Barnabæ cohortationibus excitatus: ille tamen præfractō animo & contumaci tamdiu Deo restitit, donec fulmine in terram prostratus, hanc Christi exprobrantis

Actor. 9, 4. vocem audiuit, *Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare.*

Platus de
Bono statu
religiosi
lib. 3. c. 38.

Alium non absimilis contumaciæ proponunt nobis Annales S. Dominici: qui cū deliciis eneruatus, totum se vitiis tradidisset, nec vllum sibi de vitæ reformatione verbum fieri pateretur, Religiosus quidam comiter eum inuisens, ad extremum in digressu vnicū illum ex Prophetâ versum protulit: *Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Qui versus ita eum pupugit, vt iam nihil aliud animo voluere posset, quā illos vermes & illas tineas. Quin etiam, cū variis molestam hanc cogitationem ludis fallere, & ætialium solatiis abstergere conaretur, ita nihil proficiebat, vt potius magis ac magis hic clauus infingeretur. Quare hoc secum reputans, Si ipsa cogitatio illius pœnæ tam erat intolerabilis, quantō intolerabilior futura esset ipsa pœna, cessit aliquando tandem, manusque Deo dedit.

Isa. 14, 11.

En stimulos, en clauos, quos verba sapientum cordibus humanis infigunt: sed quæ infigunt vulnera salutem spectant, non interitum, illis sagittis quā simillimi, quibus magno suo bono se faucium fuisse scribit diuus Augustinus. Sagittaueras, inquit, tu Domine cor nostrum charitate tuâ, & gestabamus verba tua transfixa visceribus: & exempla seruorum tuorum, quos de mortuis viuos feceras, congeſta in sinum cogitationis nostræ, vrebant & absuniebant grauem torporem nostrum, & accendebant nos validè.

August. 1. 9
Confess.
cap. 2.

Huiusmodi stimulos cū hoc libro non paucos cuius

uis

uis animæ, virtutis ac sapientiæ cupidæ, subiecerit Ecclesiastes, concludit his verbis: *His, fili mi, amplius ne requiras.* In præceptis sapientum modus seruandus. Est enim modus in rebus. & quemadmodum in corporis alimento, sic in animæ pabulo vitanda est nimia constipatio: & rursus quemadmodum in bonis fortunæ, ita etiam in spiritualibus documentis animæque diuitiis modus aliquis definiendus est, quem si transgressus fueris, ad infinitam deuolueris cupiditatem. Rationem vtriusque communem assignat Lucilius:

*Nam si, quod satis est homini, id satis esse potisset,
Hoc sat erat: nunc cum hoc non est, qui credimus porro,
Diuitias vllas animum mi explere potisse?*

Lipius in
Comment.
ad Epist. 3.
Senecæ.

Verbo dicam. Cui, quod satis est, satis non est, nihil illi satis est. Videamus igitur ex his omnibus, quæ satis esse, & in quibus nos acquiescere desiderat Ecclesiastes, quem potissimum clauum ac stimulum ad veram sapientiam nobis inculcet, penitusque memoriæ nostræ velit infixum.

SECTIO QUINTA.

ECCLESIASTES.

VERSUS 13. Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo:

14. ^a & cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium ^b pro omni errato, siue bonum, siue malum illud sit.

^a *Varia Lectiones habent nam vel quia*
^b *Hebr. pro omni occulto,*

Nnnnn

ME-